

Ds. Jaco Zuurmond

zondag Quinquagesima

Exodus 2, 11 – 25

Matteüs 5, 38-48 + 7, 28-29

Drie lessen voor vandaag

- 11 En het geschiedde in die dagen:
Mozes werd groot,
hij ging uit naar zijn broeders,
hij zag hun zware lasten,
hij zag een Egyptische man
die een Hebreeuwse man,
een van zijn broeders,
sloeg.
- 12 Hij keek om zich heen, hierheen, daarheen,
en zag dat er niemand was,
hij sloeg de Egyptenaar
en stopte hem onder het zand.
- 13 Hij ging uit de volgende dag,
daar: twee Hebreeuwse mannen vechtend met elkaar.
Hij zei tot de kwaadste:
Waarom sla jij je gelijke?
- 14 Hij sprak:
Wie heeft jou aangesteld tot zo'n opzichter en rechter over ons?
Ga je me zeggen dat je mij vermoorden zult
zoals jij die Egyptenaar vermoord hebt?
Mozes schrok en zei:
De zaak wordt dus geweten!
- 15 Faraο hoorde ervan, hij zocht Mozes te vermoorden.
Mozes vluchtte uit het aangezicht van Faraο weg
en ging zitten in het land Midjan,
hij ging zitten bij de waterput.
- 16 De priester van Midjan had zeven dochters.
Zij kwamen om water te scheppen en vulden de drinkbakken
om de schapen van hun vader te drinken.
- 17 Herders kwamen en verjoegen hen.
Mozes stond op,
hij bevrijdde hen en drenkte hun schapen.
- 18 Zij kwamen bij Reüel, hun vader,
hij sprak:
Waarom zijn jullie vandaag zo snel naar huis gekomen?
- 19 Ze zeiden:
Een Egyptische man heeft ons gered uit de handen van de herders,
hij heeft ook geschept, water voor ons geschept
en de schapen te drinken gegeven.
- 20 Hij sprak tot zijn dochters:

- Waar is hij?
Waarom hebben jullie die man daar gelaten?
Roep hem, dat hij brood zal eten.
- 21 Mozes liet zich overhalen bij die man te gaan zitten.
Hij gaf zijn dochter aan Mozes, Zippora.
- 22 Zij baarde een zoon.
Hij riep zijn naam: Gersjom –Vreemdeling daar –,
hij sprak:
Vreemdeling ben ik in onbekend land.
- 23 En het geschiedde in die vele dagen
dat de koning van Egypte stierf,
maar de kinderen van Israël zuchtten, vanuit de dienst.
Zij schreeuwden het uit
en hun roepen om hulp steeg omhoog naar God, vanuit de dienst.
- 24 God hoorde hun gehuil
God gedacht zijn verbond met Abraham, met Isaak en met Jakob
- 25 God zag de kinderen van Israël.
God wist.

Gemeente van de Levende,

Vertaling Oosterhuis/van Heusden

en hun roepen om hulp steeg omhoog naar **God**, vanuit de dienst.

God hoorde hun gehuil

God gedacht zijn verbond **met** Abraham, **met** Isaak en **met** Jakob

God zag de kinderen van Israël.

God wist.

Nieuwe Bijbel Vertaling

Ze klaagden luid en hun hulpgeroep steeg op naar **God**.

God hoorde hun jammerkreten en dacht aan het verbond dat hij **met** Abraham, Isaak en Jakob had gesloten.

Hij zag hoe de Israëlieten leden en trok zich hun lot aan.

Vijf maal het woordje 'God' in de vijf laatste regels. Vijf maal – net zo veel boeken als er aan Mozes worden toegeschreven.

En dan bij de middelste van die vijf die prachtige formulering:

God gedacht zijn verbond met Abraham, met Isaak en met Jakob.

Hadden we dit gedeelte uit de Nieuwe Bijbel Vertaling gelezen dan hadden we dat allemaal gemist.

Dat woordje 'God' hoef je volgens de NBV echt niet vijf keer te herhalen. En van die drie keer het woordje 'met' - het verbond mét... - zijn er toch twee gewoon overbodig?

Is dat zo?

Die drievoudige herhaling van dat woordje 'met' is in het Hebreeuws, de brontaal van het OT, net zo opvallend als in het Nederlands. Door de eeuwen heen is het de rabbijnen van Israël dan ook opgevallen. En volgens hén maakt het juist wél uit. Had er *gewoon* gestaan 'het verbond met Abraham, Isaäk en Jakob', dan was het gewoon één verbond geweest, ooit in het verleden gesloten, ééns en voor al. Maar nu er staat 'met Abraham, met Isaäk en mét Jakob'... wordt duidelijk dat God zijn verbond met élke generatie opnieuw sluit.

Dat verbond is niet 'ooit', 'ééns en voor al', maar het is steeds weer. Met Abraham, met Isaäk en met Jakob... dat is het begin van een reeks... die doorgaat tot op de dag van vandaag. Aan die reeks mag je ook jouw eigen naam toevoegen, en die van je ouders, van je kinderen en van je kleinkinderen.

Dit verhaal gaat over óns of het gaat nergens over, zo wisten de rabbijnen.

De vertalers van de Nieuwe Bijbel Vertaling plaatsten het verhaal juist extra in een voltooid verleden. En daarmee veel te ver weg.

Over óns dus gaat het vandaag.

Drie lessen namelijk willen vandaag, door óns, hier en nu getrokken worden uit het Bijbelverhaal. Drie heel concrete lessen voor óns eigen leven in onze eigen tijd. Kraakhelder!

De eerste les is: *Wees niet onverschillig.*

"Jullie kijken wel, maar jullie zien niet", zo sprak ooit de boswachter tot ons tijdens een rondleiding door zijn bos. Elke meter bewees hij ons het gelijk van die zin. Dat kan van Mozes niet worden gezegd: Mozes *zag* de zware lasten van zijn broeders. Mozes *zag* hoe een Egyptische man een van zijn broeders sloeg. En Mozes *zag* dat er niemand was...

Op de kleuterschool werd ons verteld dat Mozes rondkeek of er niet nog een Egyptische wachter in de buurt was, en toen bleek dat die er niet was sloeg Mozes stiekem de Egyptenaar neer. Dat is zogezegd de christelijke uitleg: Een schuldbewuste, geniepige Mozes.

De rabbijnen lezen anders... Volgens hen keek Mozes helemaal niet of iemand hém zag. Mozes keek of er iemand was die het onrecht waarnam. Mozes keek of er iemand was die zou opkomen voor die Hebreeuwse slaaf die door de Egyptische bewaarder in elkaar geslagen werd. Mozes zag dat er niemand was... die te hulp schoot, dat er niemand was... die recht deed (vgl. Jes. 59,15-16).

Bevrijding begint ermee dat je niet aan het onrecht voorbij kijkt. Dat je niet denkt, 'het valt wel mee'. Als complete bevolkingsgroepen worden gestigmatiseerd... als steeds meer politici stemmen willen winnen door de immigratiekaart te spelen – en nee, ik bedoel nu eens een keer niet die twee partijen die hier hun handelsmerk van hebben gemaakt... ook heel 'beschaafde' blonde dames van heel beschaafde politieke partijen vertegenwoordigen huilen tegenwoordig liever met de wolven mee dan dat ze met visie en lef een weerwoord brengen...

... als volksmenners de rechtstaat aanvallen, omdat de gedachte dat minderheden überhaupt rechten hebben natuurlijk ook maar een minderheidsstandpunt is...

... als in de grootste vraagstukken van onze tijd, die van milieu en klimaat, bewust ruis wordt verspreid – 'alternatieve data' heet dat dan netjes... en als politici – ja weer!, maar ze vertegenwoordigen óns! – zich daar laf achter verschuilen...

... als dit soort dingen de orde van de dag zijn, dan vertelt het verhaal van Mozes allereerst één ding: Sluit je ogen niet voor wat er om je heen gebeurt – hoe confronterend het ook is, hoe ingewikkeld het ook is. Denk niet: het gaat mij niet aan. Kortom, blijf niet onverschillig. Les één.

De tweede les die we vandaag van Mozes kunnen leren is: Je zult partij moeten kiezen. En denk dus niet dat je er met schone handen van af kunt komen.

Dat Mozes de Egyptenaar slaat – neerslaat, doodslaat – dat blijkt al heel snel niet de oplossing van de zaak. Veeleer wordt de zaak er aanvankelijk alleen maar ingewikkelder door. Zoals eigenlijk altijd blijkt ook bij Mozes het éne 'slaan' al snel de oorzaak van het volgende 'slaan' – en dat escaleert dan al snel... En bij nader inzien blijkt dat 'slaan' zelfs nóg erger. 'Slaan' is in de taal van de Bijbel typisch Egyptisch. 'Slaan', dat is de methode waarop Egypte de slaven onder de duim houdt. Verderop zal het woord 'slaan' trouwens weer klinken – in tien 'slagen' waarmee Egypte geslagen wordt. Egypte wordt dus geslagen volgens zijn eigen methodes. Egypte loopt zogezegd vast in zijn eigen systeem... (onthoud dat!).

In het verhaal van vandaag neemt Mozes dus zijn toevlucht tot een typisch Egyptische methode. De dochters van de priester van Midjan hebben meer gelijk dan ze beseffen als ze Mozes een Egyptische man noemen. En ook voor die twee ruziënde Hebreeuwse mannen is het de grote vraag: Als 'slaan' jouw methode is, ben jij dan, Mozes, niet gewoon net als al die andere Egyptenaren? ... Het is zelfs nog erger. Als die twee Hebreeuwse

mannen elkaar slaan... hebben ze dus in feite de Egyptische methode in zich overgenomen. Slaven die elkaar als slaaf behandelen... Zó ingewikkeld is het dus. Zo ingewikkeld was het... en zo ingewikkeld is het, ook voor ons.

We maken ons deze maanden op voor de herdenking van de dood van Dietrich Bonhoeffer. Witte Donderdag is het 75 jaar geleden dat hij door de Nazi's werd vermoord. We zullen er die dag uitgebreid aandacht aan besteden.

Bonhoeffer was nauw betrokken bij de moordaanslag op Hitler. Die actieve deelname aan het verzet plaatste hem voor grote ethische vragen. Er is niet zomaar 'goed en kwaad'. Was het maar zo simpel. Er is geen bevrijding zonder vuile handen... Aan vuile handen valt niet te ontkomen. Maar dat neemt, wist Bonhoeffer, niet weg dat er gekozen moet worden. Dat jij moet kiezen. Dat ik moet kiezen. Les twee.

Les drie... ... daarmee is collega Oane vorige week al begonnen. Door te wijzen op die twaalf vrouwen die Mozes redden. Vijf hadden we al gehad. Vandaag zijn er de zeven dochters van de priester van Midjan. Vijf plus zeven... - de Hebreeuwse Bijbel kent getallen die minder symboliek in zich dragen.

Twaalf vrouwen redden Mozes... Hoe? Door gewoon ieder voor zich heel kleine stukjes liefde te doen. Minuscule druppels liefde, op de grote gloeiende plaat van het Egyptisch onrecht...

De grootste ongelukken in de wereld – vliegtuigrampen, exploderende kerncentrales, het computerprogramma van de gemeente Amsterdam dat in een fractie van een seconde 188-miljoen euro woontoeslag uitkeert, in plaats van 1,88-miljoen... Dat soort ongelukken gebeurt zelden doordat één iemand één grote fout maakt. Doorgaans is er sprake van een hele keten van kleine foutjes... die stuk voor stuk niet eens tot een klein ongelukje zouden hebben geleid. Een klein schrijffoutje in een handleiding van een klein onderdeel, een telefoon die ging waardoor iemand net de andere kant op keek, een klein misverstand doordat er wat storing op de lijn was... dingen die duizend keer per dag gebeuren, die duizend keer per dag even mis gaan... Maar nu net deze éne keer gebeuren ze precies in die volgorde waardoor... En zo kan een keten van kleinste foutjes... de oorzaak van de grootste rampen.

Maar net zo, zo vertelt het boek van Mozes, bestaat er dus ook een keten van kleine stukjes liefde. Stuk voor stuk onbeduidend. Maar door zo'n keten van kleine stukjes liefde... wordt Mozes gered, wordt de wereld gered.

Mozes, op zijn beurt, doet ook liefde: "hij heeft ook geschept, water voor ons geschept en de schapen te drinken gegeven." Kleine stukjes liefde.

Les drie: blijf liefde doen. Kleine stukjes liefde. Gewoon, jij, gewoon ik.

Drie lessen: 1. Wees niet onverschillig 2. Je zult moeten kiezen (en je houdt daarbij geen schone handen) 3. Blijf kleine stukjes liefde doen.

En let op... die drie hangen samen. Geen van deze drie mag ontbreken. Als er niet gekozen wordt, is liefde zomaar een leugen – zonder liefde wordt verantwoordelijkheid zomaar een alibi voor tirannie.

Maar waar het lukt om niet onverschillig te zijn, waar mensen durven te kiezen en zo kleine stukjes liefde blijven doen – daar begint, midden in alle ingewikkeldheid, de bevrijding. "Mozes stond op, hij bevrijdde (Hebreeuws: jehoshua) hen".

Zingen *Hoe zal het hier ooit vrede zijn* (Zingend Geloven II / 101)

1 Hoe zal het hier ooit vrede zijn,
 zoals wij vrede wensen?
 Uw aarde is toch veel te klein
 voor mensen als wij mensen:
 elk vechtend voor zijn grondgebied
 -vasthoudend, maar 't behoort ons niet -
 tot over d'eigen grenzen.

2 Gij die de Heer zijt van 't bestaan,
 Almogende, - de sterken

die ons verschrikken met hun waan,
doen niets dan onze werken:
de aarde is hun veel te klein,
zij twisten om het mijn en dijn
tot buiten 's werlds perken.

3 Hoe lang nog, ach hoe lang nog, Heer,
duldt Gij, dat z' ons verdrukken,
hoe lang nog, dat wij telkens weer
eerbiedig voor hen bukken,
dat elk van ons vertrouwen stelt
in macht en kracht, in goed en geld?
Breek onze trots aan stukken!

Inleiding op het Evangelie van de zondag

De Evangelist Matteüs heeft de overgeleverde woorden van Jezus gebundeld in vijf redevoeringen. Zoals er vijf boeken zijn van Mozes.

En één van die vijf redevoeringen laat Mattëus Jezus ook nog eens spreken vanaf de berg... zoals Mozes aan het eind van onze lange exoduslezing – met Pinksteren – zal spreken vanaf de berg.

Zo zal het er toegaan in het land van Gods bevrijding... spreekt Mozes... spreekt Jezus:

Evangelie Matteüs 5, 38-48 + 7, 28-29

Stilte

Zingen *Hoe zal het hier ooit vrede zijn - vervolg*

4 Bekeer ons, Here God, tot Hem
die niets voor zich bewaarde,
tot Hem die in Jeruzalem
't koningschap zal aanvaarden
en heersen met wie bij Hem hoort,
opdat het eind'lijk naar uw woord
vrede zal zijn op aarde.

Tekst Ad den Besten